

COVID-19' un Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkisi

Yasemin ÖZYER¹

Geliş tarihi / Received: 10.08.2021

Düzeltilerek geliş tarihi / Received in revised form: 13.10.2021

Kabul tarihi / Accepted: 15.10.2021

DOI: 10.17932/IAU.ABMYOD.2006.005/abmyod_v16i64005

ÖZET

Şiddetli akut solunum sendromu koronavirüs 2'nin (SARS-CoV-2) neden olduğu yeni koronavirüs hastalığı-2019 (COVID-19) salgını, büyük bir pandemi oluşturmuştur. COVID-19 halk sağlığı için ciddi bir endişe haline gelmiş ve küresel olarak sağlık sistemi üzerinde ciddi yan etkiler meydana getirmiştir. Özellikle bu dönemde gençlerin ruh sağlığını değerlendirmek önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, koronavirüs hastalığı (COVID-19) sırasında gençlerin COVID-19 ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemek, genel sağlık düzeylerini değerlendirmek ve hastalıkla başa çıkma düzeylerini saptamaktır. Araştırma, bir devlet üniversitesinin meslek yüksekokulunda tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Toplam 305 yüksekokul öğrencisi çalışmaya katılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında Demografik anket formu, Genel Sağlık Anketi (GHQ-12), Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği (BÇSÖ-KF) kısa formu kullanılmıştır. Öğrencilerin COVID-19 ile ilgili soruları genel olarak bildikleri görülmüştür. Ölçeklerin ortalama puanları; GHQ-12 için $7,7\pm 5,9$, BÇSÖ-KF için $65,4\pm 10,2$ saptandı. Öğrencilerin yaş, cinsiyet ve okudukları bölüme göre genel sağlık ile başa çıkma stratejileri ölçeği puanlarının etkilenmediği görüldü.

Anahtar Kelimeler: Başa çıkma, bilgi düzeyi, covid-19, öğrenci, sağlık

The Effect of COVID-19 on Mental Health of Health Services Vocational School Students

Abstract

The novel Coronavirus Disease-2019 (COVID-19) outbreak caused by severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) created a major pandemic. COVID-19 has become a serious public health concern and has caused serious adverse effects on the health system globally. It is important to evaluate the mental health of young people during the pandemic period. The aim of this study is to determine young people's level of knowledge about Covid-19, to evaluate their general health levels, and to find out their levels of coping with the disease during coronavirus disease (COVID-19). The study was planned as a descriptive, cross-sectional study in the vocational school of a state university. A total of 305 vocational school students participated in the study. Demographic survey form, General Health Questionnaire (GHQ-12) and Coping Strategies Inventory (CSI-SF) short form were used to collect the research data. It was found that the students knew the questions about COVID-19 in general. Mean scores of scales were found as 7.7 ± 5.9 for GHQ-12 and as 65.4 ± 10.2 for CSI-SF. It was found that the students' general health questionnaire and coping strategies inventory scores were not affected in terms of their age, gender and department.

Keywords: Covid-19, coping, health, knowledge level, student

Giriş

Koronavirüs hastalığı (COVID-19) mevcut salgını, dünyada endişe halini alan, kitleleri etkileyen, bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), COVID-19' u pandemi olarak ilan etmiştir. Hastalık ilk olarak Çin'in Hubei eyaletindeki Wuhan şehrinde Aralık 2019'da bir pnömoni salgını sırasında ortaya çıkmıştır. Bu hastalık, şiddetli nefes darlığı ile karakterize, solunum sisteminin bulaşıcı bir hastalığıdır (Liang ve ark., 2020). SARS-CoV (şiddetli akut solunum sendromu koronavirüsü), MERSCoV (ortadoğu solunum sendromu koronavirüsü) daha önce

insanlarda ciddi enfeksiyonlara neden olan salgın olarak tanımlanmıştır. SARS-CoV'nin dünya çapında yaklaşık 8.000 doğrulanmış vakaya neden olduğu ve 2002/2003'te merkez üssü Guangdong, Çin ve MERSCoV ile 92.500 doğrulanmış vaka ve %35-36 ölüm oranıyla ~%10 ölüm oranına neden olduğu bildirilmiştir (Rudrapal ve ark., 2020). COVID-19 salgını, halk sağlığı için giderek artan ciddi bir endişe halini almakta ve küresel olarak sağlık sistemi üzerinde ciddi etkileri artmaktadır (Bao ve ark., 2020).

Çin'de ve diğer bazı ülkelerde yaygın ve hızlı bir şekilde yayılan hastalık bulaşıcı pnömoni salgınına neden olmuştur. Ulusal Sağlık Komisyonu'nun resmî web sitesine göre, 1 Şubat 2020 itibariyle, 24324 kişinin 2019-nCoV enfeksiyonu olduğunu doğrulamış ve Çin'de 31 ilde 2019-nCoV'den 490 ölüm gerçekleştiği bildirilmiştir. Güneydoğu Asya (Tayland, Singapur, Malezya, Vietnam, Filipinler ve Kamboçya), Doğu Asya (Japonya ve Kore) ve Güney Asya'da yaklaşık 160 kişide, 2019-nCoV vakası tespit edilmiştir. Çin'de meydana gelen 2019-nCoV'un salgın hastalığı halkın paniğe kapılmasına, ruhsal ve zihinsel olarak hastalık stresi yaşamalarına neden olmuştur (Wright ve ark., 2010).

Çin Hükümeti, 2019-nCoV salgınıyla başa çıkmak için hızlı ve kapsamlı halk sağlığı acil durum müdahaleleri uygulamıştır. Sağlık hizmetleri için, halk sağlığı müdahalelerine ek olarak, halkın salgınla psikolojik başa çıkma ve adaptasyonu bu dönemde önem kazanmıştır (Wright ve ark., 2010). Birçok çalışma, bulaşıcı hastalık salgınlarının halkın ruhsal sağlığını etkilediğini göstermiştir. Bu tür salgınlar, bireyleri travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), anksiyete, depresyon, psikolojik sıkıntı gibi ruhsal problemler yönünden savunmasız bırakmıştır. Bazı araştırmalar travma sonrası stres bozukluğunun depresyon ve diğer psikolojik problemlerle yakından ilişkili olduğunu göstermiştir.

Salgın döneminde genç bireyler de toplumda risk altında kalmaktadır. Araştırmalar, etkili başa çıkma stratejilerinin bireyleri zihinsel sorunlardan koruyabileceğini ve genel sağlık düzeylerini yükseltebileceğini göstermiştir. Çok sayıda çalışma, olumsuz başa çıkma stratejileri ile depresyon arasındaki ilişkinin, psikolojik sorunlarla ilişkili olduğunu göstermiştir (Xu ve ark., 2012). Bu olumsuz tepkiler, depresyon, anksiyete ve stres gibi psikolojik sıkıntının ana sebeplerini oluşturabilmektedir (Liang ve ark., 2020). Bununla birlikte, az sayıda çalışma, halk sağlığıyla ilgili acil durumlarda gençler üzerinde olumsuz başa çıkma stratejisinin psikolojik etkisini dikkate almıştır (Liang ve ark., 2020). Genellikle bir stresörle aktif olarak başa çıkmak ile ondan kaçınmak ya da ortaya çıkardığı duygularla başa çıkmak arasında temel bir ayrım olduğu belirlenmiştir (Wright ve ark., 2010).

Salgına ve travmaya maruz kalma, stresörler gibi durumlar ruh sağlığını ve başa çıkma stratejisini etkileyebilmektedir. Bireyin başa çıkma stratejisinin, yaşadığı sıkıntıların ciddiyeti ile yakından ilişkili olması muhtemeldir. Örneğin, başa çıkma stratejilerinin etkili kullanımı, bir kişiyi anksiyete semptomlarına yol açabilecek bilişsel, çevresel ve biyolojik faktörlerden koruyabilmektedir. Geriye dönük araştırmalar, başa çıkma stratejilerinin TSSB yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Bir toplumda doğal afet, salgın vb. olayların meydana gelmesi büyük bir çevresel stres nedeni olarak görülmüştür. Değişen ortam nedeniyle, insanlar yeni koşullara hızlı bir şekilde adapte olmak zorunda kalmıştır. Daha spesifik olarak, sosyoekonomik durum veya cinsiyet gibi demografik özellikler ve uygun olmayan başa çıkma stratejisi, travmatik bir olay geçiren bireylerin sıkıntı düzeylerine katkıda bulunabilmektedir (Xu ve ark., 2012).

Bu çalışmanın amacı COVID-19 salgın sürecinde, sağlık hizmeti meslek yüksekokulu öğrencilerinin, COVID-19 hakkında bilgilerini ölçmek, genel sağlık ve salgınla başa çıkma düzeylerini belirlemektir.

Araştırma Soruları

1. Covid-19' un Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkisi Vardır.
2. Covid-19' un Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkisi Yoktur.

Materyal ve Metot

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma Aralık 2020-Ocak 2021 tarihleri arasında Sinop ilinde bir devlet üniversitesine bağlı sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve meslek yüksekokulunda (ilk ve acil yardım programı, eczane bölümü) ile yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini birinci ve ikinci sınıfta eğitim gören araştırmaya katılmaya gönüllü olan 305 yüksekokul öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın yürütüldüğü bölümde 2020-2021 eğitim döneminde kayıtlı toplam 410 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplanmasında 0.80 power gücü, 0.05 etki gücü kullanılarak örneklem sayısı 305 olarak belirlenmiştir. Araştırmayı kabul eden 305 öğrenciyle çalışma tamamlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında, araştırmacı tarafından oluşturulan demografik veri formu (yaş, cinsiyet ve okudukları bölüm), literatür doğrultusunda oluşturulan COVID-19 ile ilgili sorular (Liang ve ark., 2020) ile genel sağlık anketi ve başa çıkma stratejileri ölçeği kullanılmıştır. Veriler öğrenciler ile Google formlarda anket oluşturularak, Whatsapp aracılığıyla, anket

linki paylaşılarak toplanmıştır. Çalışma gönüllülük esasına dayalı olup öğrenciler veri toplama formunu telefon aracılığıyla doldurmuştur.

Genel Sağlık Anketi (GHQ-12)

Bireylerde ruh sağlığını, değerlendirmek için Genel Sağlık Anketi (GHQ-12) kullanılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması 1996 yılında Kılıç tarafından yapılmıştır (Kılıç, 1996). Ölçek güvenilir psikometrik özelliklere sahip olup, 12 maddeden oluşmakta ve yanıtlar 0 (hiçbir zaman) ile 3 (genellikle) arasında değişmektedir. Toplam puanlar 0 ile 36 puan arasında değişmekte, yüksek puanlar genel sağlık durumunun bozulduğunu göstermektedir. Toplam puanın 15'ten yüksek olması, psikolojik sorunlara eğilim olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda GHQ-12'nin Cronbach alfa katsayısı 0,84 olarak saptanmıştır.

Başa Çıkma Stratejileri Kısa Formu (BÇSÖ-KF)

Scheier ve Weintraub ve Carver, (1989) tarafından geliştirilen, bireylerin strese karşı geliştirdikleri davranışları ölçmektedir. Carver (1997), tarafından geliştirilen, Başa Çıkma Stratejileri (COPE-BÇSÖ-KF) adlı ölçeğin kısa formudur. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Bacanlı ve ark. (2013), tarafından yapılmıştır (Bacanlı ve ark., 2013).

Yanıtlar “bunu hiç yapmıyorum” ile “bunu çok yapıyorum” arasında değişmekte, her maddeye verilen cevaplar, 1 ile 4 arasında puanlandırılmaktadır. Puanın yüksek olması başa çıkmanın yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek puanının yüksek olması, başa çıkma stratejisinin daha fazla kullanıldığını göstermektedir. Cronbach alfabaları 0.88 ve 0.81'e eşittir. Uyarlanabilir başa çıkma, kabul etme, planlama, olumlu yeniden çerçeveleme gibi alt boyutları içermekte, uyumsuz başa çıkma stratejileri, inkar, kendini suçlama ve madde kullanımıyla ilgili alt boyutları içermektedir (Mahmoud ve ark., 2012). Çalışmamızda BÇSÖ-

KF'nin Cronbach alfa katsayısı 0.81 olarak saptanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde yüzde (%), sayı (n) ve tanımlayıcı istatistikler, demografik verileri tanımlamak için standart sapma ve ortalama, normal dağılım gösteren verilerde parametrik testler, ikili grup ortalamalarının karşılaştırılmasında Independent t-testi, üçlü grup karşılaştırmalarında tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizler istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır. Analizler SPSS 20.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Sosyo-demografik özellikler, GSA-12 ve başa çıkma stratejileri ölçeği arasındaki ilişkileri değerlendirmek için tek yönlü LSD post hoc ve ANOVA karşılaştırmaları kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için, OMÜ klinik araştırmalar etik kurulundan (Tarih: 11.06.2019, OMÜ/KAEEK Protokol: 2020/371), araştırmada kullanılan ölçek sahiplerinden, araştırmanın yürütüldüğü bölümden ve katılımcılardan yazılı izin alınmıştır. Çalışma süresi boyunca Helsinki bildirgesinin tüm maddelerine uyulmuş ve katılımcılardan sözlü onam alınmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılan 305 öğrencinin demografik bilgileri Tablo 1'de gösterilmektedir. Öğrencilerin yaş aralığı 18 ile 29 arasında değişmekte olup, çoğunluk 18-23 yaş aralığında (%97,7) ve %76,7'si kızdır. Öğrencilerin %39,3'ü ilk ve acil yardım programında okumaktadır (Tablo 1).

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılan 305 öğrencinin demografik bilgileri Tablo 1'de gösterilmektedir. Öğrencilerin yaş aralığı 18 ile 29 arasında değişmekte olup, çoğunluk 18-23 yaş aralığında (%97,7) ve %76,7'si kızdır. Öğrencilerin %39,3'ü ilk ve acil yardım programında okumaktadır (Tablo 1)

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri (n=305)

Sorular	N	%
Cinsiyet		
Kadın	234	76,7
Erkek	71	23,3
Bölüm		
İlk ve acil yardım programı	120	39,3
Eczane hizmetleri bölümü	100	32,8
Tıbbi hizmetler ve teknikler bölümü	85	27,9
Yaş		
18-23	297	97,7
24-29	8	2,3

COVID-19 hakkında bilgi düzeyi ile ilgili olarak, birinci soruya öğrencilerin %31,1'i biliyorum cevabını, öğrencilerin %68,9'u aynı soruya hayır cevabını vermiştir. Ek olarak, öğrencilerin çoğu 2., 3. ve 4. sorulara genel olarak biliyorum cevabını vermiştir. Öğrencilerin %89,8'i, ruhsal sağlığın bağışıklık sistemi üzerinde etkisinin olduğunu düşünmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. COVID-19 ile İlgili Sorular

Sorular	Biliyorum (n=%)	Bilmiyorum (n=%)
1. 30 dakika boyunca perasetik asit ve diğer lipit çözücülerin virüsü etkili bir şekilde öldürebileceğini biliyor musunuz?	95 (31,1)	210 (68,9)
2. COVID-19'un kuluçka süresi genellikle 3-7 gün ve en fazla 14 gündür.	298 (97,7)	7 (2,3)
3. COVID-19 genel olarak solunum ve temas yoluyla bulaşabilir.	303 (99,3)	2 (0,7)
4. COVID-19'un erken genel semptomları halsizlik, ateş, öksürük ve dispnedir.	304 (99,7)	1 (0,3)
5. Psikolojik dengenin vücudun bağışıklığını iyileştirebileceğini biliyor musunuz?	274 (89,8)	31 (10,2)

Öğrencilerin, cinsiyet, yaş ve okudukları bölüme göre genel sağlık düzeyleri ile salgınla başa çıkma düzeyleri arasında farklılık saptanmamıştır. Ölçeklerin ortalama puanları; GHQ-12 için $7,7 \pm 5,9$, BÇSÖ-KF için $65,4 \pm 10,2$ bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Demografik Değişkenler ile BUSÖ ve GAS Puan Ortalamaları Dağılımları

Değişkenler	GSA Ort ± SS	p	Mean difference (I-J)	Busö Ort ± SS	Mean difference (I-J)	p
Yaş						
18-23	7,7±5,9	0,313		65,53±10,36		0,177
24-29	6,0±4,1			58,50±4,43		
Cinsiyet						
Kadın	7,6±5,8	0,920		66,06±9,80		0,920
Erkek	7,9±6,4			63,26±11,6		
Bölüm						
İlk ve acil yardım	7,6±5,6	0,983	4,33	65.,16±1,27	-1,46	0,756
Eczane hizmetleri	7,5±5,9	0,879	-0,28	64,69±10,71	0,46	0,991
Tıbbi hizmetler ve teknikler bölümü	7,9±6,3	0,941	-0,42	66,62±8,22	-1,92	0,569

Üçlü değişkenlerde ANOVA testi ve post hoc

İkili değişkenlerde Independent testi

COVID-19 salgın hastalığı bireyler ve toplumlar üzerinde ekonomik, sosyal, ruhsal birçok farklı etkiye neden olmuştur. Araştırmamızı destekler nitelikte Çin'de gençler üzerinde yapılan bir çalışmada katılımcıların çoğunun COVID-19 hakkında bilgisinin olduğunu, çok az katılımcının hastalık hakkında bilgisinin olmadığını göstermiştir (Liang ve ark., 2020). Taiwan'da psikolojik etkilerin incelendiği bir çalışma, salgın hastalık sonrası, sosyal desteğin depresyon riskini azalttığını göstermiştir (Ko ve ark., 2006). Yapılan bir çalışmada, katılımcıların durumluk kaygı ve psikolojik sağlamlıklarının cinsiyet ve COVID-19 ile ilgili gelişmeleri

takip etme değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir (Kul ve ark., 2020). Literatürde, kız öğrencilerin olumlu ve olumsuz başa çıkma yöntemlerini, erkek öğrencilere göre daha fazla kullanmalarına rağmen daha yüksek kaygı düzeylerine sahip oldukları görülmüştür (Mahmoud ve ark. 2012). Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha az kaygılı olduğu görülmüştür. Yapılan bir çalışma, iki yıllık okul okuyan yükseköğretim öğrencilerinin öğrenim hayatlarının büyük kısmını belirsizlik içinde geçirmeleri ve uzaktan eğitimin bireylerin kaygı seviyesini yükselttiğini göstermiştir (Ceviz ve ark., 2020). Literatürde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha endişeli ve stresli oldukları görülmüştür (Mahmoud ve ark. 2012). Kadınların erkeklerden daha fazla duygusal sıkıntı, travma ve ruhsal sağlık sorunları yaşadığı ancak fiziksel sağlıkta önemli bir farklılığın olmadığı bildirilmiştir (Mahmoud ve ark. 2012). Yine başka bir çalışma, genç kadınların GSA-12’den daha yüksek puan aldığını göstermiştir (Liang ve ark., 2020).

Literatürde, başa çıkma stratejisindeki, cinsiyet farklılıklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüş, stresli durumlarda, kadınların sosyal destek alarak, problem çözme arayışında olduklarını, erkeklerin ise kaçınma eğiliminde olduklarını göstermiştir (Xu ve ark., 2020). Araştırmamızdan farklı olarak tıp öğrencilerinin klinik öncesi genel sağlık puanlarına göre stres ve anksiyete yaşadığını göstermiştir (Fares ve ark., 2016). Kasırga sonrası yaşanan bir afet sonrası yapılan çalışmada başa çıkma davranışları ile gençlerin travma sonrası stres tepkileri arasında fark olduğu görülmüştür. Sosyal destek arttıkça, gençlerde travma sonrası stres tepkilerinin azaldığı belirlenmiştir (Pina ve ark., 2008).

Sağlık çalışanları üzerinde başa çıkmayla ilgili yapılan bir çalışmada tüm başa çıkma stratejilerinin, psikolojik iyi oluş hali ile ilgili olduğu görülmüştür. Duygu odaklı başa çıkma, anlam odaklı başa çıkma ve problem odaklı başa çıkmanın psikolojik iyi oluşla ilişkili olduğu belirlenmiştir. COVID-19’ un psikolojik iyilik halini etkilediği, daha yüksek risk algısının

daha düşük bir psikolojik iyi oluş seviyesiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. COVID-19 salgınının, psikolojik refah ve başa çıkma stratejilerini, özellikle problem odaklı ve anlam odaklı başa çıkmayı (yani, salgınları kontrol etmeye yardımcı olan eylemleri) arttırdığı görülmüştür (Krok ve Zarzycka 2020). Bunlara ek olarak virüsün bulaşması, sosyal izolasyon, uzaktan eğitim, kariyer ve gelecek kaygısı gibi konuların araştırılması gerektiği belirlenmiştir (Uzkaç, 2021).

Sonuç ve Öneriler

Günümüzde gençler, beklenmeyen bir durumla karşı karşıya kaldıklarında, bu değişikliklere kısa sürede uyum sağlama konusunda sıkıntı yaşayabilmekte ve bu durum belirli psikolojik baskılara neden olabilmektedir. Herhangi bir salgın ve afet meydana geldikten sonra, genel sağlık düzeyinin belirlenmesi, uygun başa çıkma stratejilerinin oluşturulması ve bütüncül yaklaşımın benimsenmesi bu süreçte önem kazanmaktadır. COVID-19 salgını sırasında stresi yönetmek için uygulanabilecek başa çıkma stratejilerinin etkili bir şekilde kullanımı psikolojik refahı güçlendirebilmektedir. Sonuç olarak, pandemi süreci ve üniversite öğrencileri ile kapsamlı ve ayrıntılı çalışmaların yapılması ileride yaşanabilecek pandemilere hazırlanmak açısından önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma bir üniversitenin yüksekokulunda yapılmış olup, tüm popülasyona genellenemeyeceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

[1] Bacanlı, H., Sürücü, M., İlhan, T., (2013). Başa çıkma stilleri ölçeği kısa formunun (BÇSÖ-KF) psikometrik özelliklerinin incelenmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler*, 13(1), 81-96.

[2] Bao, Y., Sun, Y., Meng, S., Shi, J., Lu, L., (2020). 2019-nCoV epidemic: address mental health care to empower society. *Lancet*, 395(10224), e37-e38. [https://doi.org/10.1016/S01406736\(20\)30309-3](https://doi.org/10.1016/S01406736(20)30309-3).

- [3] Ceviz, N., Tektaş, N., Basmacı, G., Tektaş, M., (2020). Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 312-329.
- [4] Fares, J., Saadeddin, Z., Al Tabosh, H., Aridi, H., El Mouhayyar, C., Koleilat, M.K., Chaaya, M., El Asmar, K., (2016). Extracurricular activities associated with stress and burnout in preclinical medical students. *Journal of Epidemiology and Global Health*, 6(3),177–185. <https://doi.org/10.1016/j.jegh.2015.10.003>.
- [5] Kılıç, C., (1996). Genel Sağlık Anketi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7, 83-89.
- [6] Ko, C.H., Yen, CF., Yen, JY., Yang, M.J., (2006). Psychosocial impact among the public of the severe acute respiratory syndrome epidemic in Taiwan. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 60(4), 397–403. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2006.01522.x>.
- [7] Kul, A., Demir, R., Katmer N.A., (2020). Covid-19 Salgını Döneminde Psikolojik Sağlamlığın Yordayıcısı Olarak Yaşam Anlamı ve Kaygı. *Journal of Turkish Studies*, 15(6), 695-719.
- [8] Krok, D., Zarzycka, B., (2020). Risk Perception of COVID-19, Meaning-Based Resources and Psychological Well-Being amongst Healthcare Personnel: The Mediating Role of Coping. *Journal of clinical medicine*, 9(10), 3225. <https://doi.org/10.3390/jcm9103225>.
- [9] Liang, L., Ren, H., Cao, R., Hu, Y., Qin, Z., Li, C., Mei, S., (2020). The Effect of COVID-19 on Youth Mental Health. *The Psychiatric quarterly*, 91(3), 841–852. <https://doi.org/10.1007/s11126-020-09744-3>
- [10] Mahmoud, J.S., Staten, R., Hall, L.A., Lennie, T.A., (2012). The relationship among young adult college students' depression, anxiety, stress, demographics, life satisfaction, and coping styles. *Issues in mental health nursing*, 33(3), 149–156. <https://doi.org/10.3109/01612840.2011.632708>.
- [11] Pina, A.A., Villalta, I.K., Ortiz, C.D., Gottschall, A.C., Costa, N.M., Weems, C. F., (2008). Social support, discrimination, and coping as predictors of posttraumatic stress reactions in youth survivors of Hurricane Katrina. *Journal of clinical child and adolescent psychology : the official journal for the Society of Clinical Child and Adolescent Psychology, American Psychological Association, Division*, 53, 37(3), 564–574. <https://doi.org/10.1080/15374410802148228>.

[12] Rudrapal, M., Khairnar, S. J., Borse, L. B., Jadhav, A.G., (2020). Coronavirus Disease-2019 (COVID-19): An Updated Review. *Drug research*, 70(9), 389–400. <https://doi.org/10.1055/a-1217-23973>.

[13] Uçkaç, K., (2021). Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinde Covid-19 Pandemi Sürecine Bağlı Uzaktan Eğitimin Öğrenci Duygu ve Davranışları Üzerindeki Etkileri. *Sağlık Bilimlerinde Eğitim Dergisi*, 3(1), 34-44.

[14] Wright, M., Banerjee, R., Hoek, W., Rieffe, C., Novin, S., (2010). Depression and social anxiety in children: differential links with coping strategies. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(3), 405–419. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9375-4>.

[15] Xu, J., He, Y., (2012). Psychological health and coping strategy among survivors in the year following the 2008 Wenchuan earthquake. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 66(3), 210–219. <https://doi.org/10.1111/j.14401819.2012.02331.x>.